

ITÄ LÄNSI
ja
EUROOPPA

ERKKI KEMPPAINEN

Itä Länsi ja Eurooppa

© 2023 Erkki Kemppainen

Valokuvat: Erkki Kemppainen

Taitto ja kansi: Books on Demand

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-5958-5

Itä Länsi ja Eurooppa

Erkki Kemppainen

SISÄLLYS

Alkusanat	7
Johdanto	9
Itäisillä mailla	13
Euroopan ja Aasian vaihtoasemalla	13
Vilhelm Rubrukin matka Mongoliaan	18
Virkamiehiä ja runoilijoita	22
Singapore muodostaa identiteettiään	29
Kolumbus purjehtii länteen	35
Atlantin yli	35
Kolumbuksen jälkikuva	44
Eurooppa uudessa maailmankuvassa	48
Amerikan malleja	52
Ihminen kaupungeissa	60
Kauppiaat ja talous	72
Normit ja yhteiskunta	83
Miten yhteinen maailma on mahdollinen?	93
Euroopan yksinkertainen idea	101
Lähteet	104

ALKUSANAT

Kauan sitten lähdin tutkimaan maailmaa. Lähtökohta oli luonnollisesti se, mitä kotona ja koulussa olin oppinut. Opiskelin laajasti ja tein töitä pitkään virkamiehenä. Olen matkustanut aika paljon ja eri tavoin. Olen tutkinut monia asioita. Sekin on matkustamista. Asioiden tutkiminen ja matkustaminen ovat yhtä ja samaa. En kuitenkaan ole löytänyt mitään yhtä asiaa tai paikkaa, jonne kuuluisin. Pitkäaikainen työskentelyni sosiaalihallituksessa ja Stakesissa eli sosiaali- ja terveysalan tutkimuslaitoksessa, muut työt ja monet yhteistyökuviot kotimaassa ja maailmalla ovat silti tuntuneet ajoittain kotoisilta.

Kokemukset, ajatukset, työt, matkat ja ihmiset ovat muokanneet ominaisuuksiani ja minua. Minusta ei tullut yhden asian tutkijaa, vaikka joinakin aikoina olen keskittynyt joihinkin asioihin, vaan generalisti ja filosofi, mitä ehkä aina olen ollutkin. Sellainen on tämä kirja, niin kuin muut kirjoitukseni ja jotkut harvat valokuvatkin.

Tämän teoksen käsikirjoitusta ovat kommentoineet historioitsija, kirjallisuutta tunteva, tietojenkäsittelyn alalla johtavissa tehtävissä työskentelevä Suvi Albert, itseään eläkemummoksi kutsuva viisas Hilkka Mattila, professori Mikko Mäntysaari ja johtaja Dr. Juha Uitto, jonka työpaikka on Independent Evaluation Office, Global Environment Facility, Washington D.C. Kommenttien perusteella teksti on saanut uuden, keskittyneemmän suunnan. Esitän parhaimmat kiitokseni heille ja muille, joita olen tavannut, ja joiden kanssa olen käynyt pitkiä tai pienen hetken mittaisia, mutta äärettömän tärkeitä keskusteluja.

Tampereella syyskuussa 2023
Erkki Kemppainen

JOHDANTO

Maailma on tuttu ja tuntematon, lähellä ja kaukana. Tässä kirjassa kuvaan uuden kohtaamista uusissa paikoissa ja yhteiskuntien kehitystä klassisten matkakertomusten ja teoreettisten tarkastelujen avulla. Kuvausten taustalla ovat kysymykset, joista luulen monen olevan kiinnostunut. Tavoitteeni on siten dialogi lukijan kanssa. Keskustelussa tulee esiin myös Euroopan idean kehittyminen, mitä en kuitenkaan tarkastele aatehistoriallisesti enkä muutenkaan systemaattisesti, vaan muutamien historiallisten fragmenttien ja yhteiskunnallisten ilmiöiden avulla. Historia ja matkakertomukset valaisevat sitä, mitä Itä ja Länsi ovat, ja miten Eurooppa on etsinyt itseään, identiteettiään ja ideaansa. Ajatuksena on myös ainakin välähdyksinä tavoittaa arkimaailman ja yhteiskunnallisten merkityssysteemien suhteita. Tässä auttavat sellaiset käsitteet kuin paikka, reitti, kauppa, tieto, teknologia, kaupunki, talous, intressi, normit, valta, sota, rauha, kommunikaatio, neuvottelu. Lopuksi esitän pelkistyneen käsitykseni Euroopan kehityksen mahdollisuuksista kokonaisarviona kaikesta.

Tutkin sitä, miten Euroopan itseymmärrys on kehittynyt suhteessa itään ja länteen. On etsitty jotain uutta ja törmätty johonkin erilaiseen. Kulttuurit ja elämänmuodot ovat erilaisia, mutta ihminen on loppujen lopuksi sama kaikkialla. Joskus kommunikaatio onnistuu, joskus ei. Pohdin sitä, miten yhteisymmärrys syntyy tai epäonnistuu, miten se on mahdollista ja miten sitä voidaan parantaa.

Maailman kokonaisuutta voi hahmottaa monella tavalla. Samuel P. Huntington hahmottaa kuuluisassa ja kiistellyssä teoksessaan *Kulttuurien kamppailu ja uusi maailmanjärjestys* maailman tilaa 1990-luvun jälkeen valtioiden ryhmien muodostamina kulttuureina. Niitä ovat läntinen, latinalaisamerikka-

lainen, afrikkalainen, islamilainen, kiinalainen, hindulainen, ortodoksinen, buddhalainen ja japanilainen kulttuuri. Kulttuurit voivat tuoda uuden näkökulman ja ymmärryksen geopolitiiseen analyysiin. Huntington erittelee eri aikakausia vahvasti konfliktien näkökulmasta. Mutta kulttuuri on epävarma selittävä tekijä. Kulttuurit eivät ole toisiaan poissulkevia, ne ovat historiallisesti kehittyneet toisistaan ja kerrostuneita. Vastuu yleisinhimillisesti ja kussakin yhteiskunnassa määräytyy konkreettisemmin täsmällisesti tunnistettavien tosiasioiden perusteella.

J.R. McNeill ja William H. McNeill tarkastelevat teoksessaan *Verkottunut ihmiskunta* maailmanhistoriaa verkostojen näkökulmasta. Atlantilta Tyynenmeren rannikolle ulottuvaan vanhan maailman verkkoon kuului vuoteen 1450 mennessä noin kolme neljäsosaa ihmiskunnasta. He tiivistävät sitä luonnehtivan silkkitien historian siinä seuraavasti:

jotkin verkon osat toimivat päivittäisen vuorovaikutuksen solmukohtina, kosmopoliittisina keskuksina, missä aatteet, tavarat, taudit ja ihmiset sekoittuivat jatkuvasti ja lyövät niihin leimansa; tällaisia paikkoja olivat esimerkiksi Venetsia, Kairo, Konstantinopoli (Istanbul), Samarkand Keski-Aasiassa, Calicut Etelä-Intiassa ja Melaka (Malakka) nykypäivän Male-siassa.

Verkkoa pitivät koossa tuhannet karavaani- ja laivareitit, joista erottui kaksi pääväylää. Ensimmäinen kulki Pohjois-Kiinasta Aasian halki Välimeren ja Mustanmeren rannoille. Vanha silkkitie, joka tosiasiaassa muodostui useista toisiinsa yhteydessä olleista karavaanireiteistä, oli kuljettanut matkalaisia lakkaamatta Han-Kiinan ja Rooman valtakunnan ajoista saakka. Se kuljetti aika ajoin myös islaminuskoa, buddhalaisuutta ja kristinuskkoa; puuvillaa, meloneita, kirsikoita ja viinirypäleitä; isorokkoa ja paiseruttoa; sekä aseita,

Eurooppa on avautunut kautta aikojen eri suuntiin. Kirjassa tutkitaan ajankuvien ja monien pohdintojen kautta Euroopan suuntautumista itään ja länteen. Historian kulku ja matkakertomukset valaisevat sitä, mitä itä ja länsi ovat, ja miten Eurooppa on etsinyt identiteettiään. Silkkitiet muodostivat reittejä Aasiaan. Fransiskaanimunkki Vilhelm Rubruk matkusti Mongoliaan keskiajalla. Monitasoisessa Aasiassa on elänyt myös monia klassikoiksi tulleet runoilijoita. Singaporen identiteetti on kasvanut monikulttuuriseksi. Kristoffer Kolumbuksen purjehdus Amerikkaan aloitti uuden aikakauden.

Kirjassa pohditaan myös yleisemmin kaupunkeja, kauppaa ja taloutta sekä normeja ja yhteiskuntaa. Läpi teoksen käy kysymys siitä, miten yhteisymmärrys ihmisten kesken on mahdollista.

ERKKI KEMPPAINEN on filosofi.

Aiemmin hän on työskennellyt pitkään virkamiehenä asiantuntija- ja tutkijaroolissa. Hän on matkustanut maailmalla itseksensä ja monissa yhteistyöhankeissa.

BoD

9 789528 059585